

Tema 5. Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria penitenciària en l'Estatut d'autonomia. El sistema penitenciari català: organització i estructura. El Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya

Esquema

- I. Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria penitenciària en l'Estatut d'autonomia
 - 1. Introducció
 - 2. Competències de la Generalitat de Catalunya en matèria penitenciària
- II. El sistema penitenciari català: organització i estructura
 - 1. Introducció
 - 2. Organització administrativa de l'Administració penitenciària a Catalunya
- III. El Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya
 - 1. Introducció
 - 2. Àmbit d'aplicació, intervenció penitenciària i col·laboració institucional
 - 3. De l'organització dels centres penitenciaris
 - 4. Del personal al servei de l'Administració competent en matèria d'execució penal
 - 5. Prestacions de l'Administració
 - 6. Règim econòmic dels establiments

I. Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria penitenciària en l'Estatut d'autonomia

1. Introducció

L'article 2 de la Constitució espanyola (CE), si bé no el defineix expressament, construeix el model organitzatiu territorial de l'Estat d'acord amb dos principis: el de la unitat d'Espanya en el seu conjunt, per una banda, i el de l'autonomia de les nacionalitats i regions, per una altra. Aquests dos principis s'han d'integrar harmònicament, de forma que es condicionin i limitin recíprocament. Així, d'acord amb les previsions constitucionals, Espanya forma un sol Estat, entès com una única entitat a la qual es reconeixen les atribucions pròpies dels estats, i aquesta unitat es complementa amb el principi d'autonomia, referida en un primer moment a les nacionalitats i regions, i a les comunitats autònomes (CA), un cop constituïdes aquelles.

L'autonomia de les CA implica que aquestes es constitueixen com una instància d'autogovern dotada d'autonomia política, que duu aparellada una capacitat d'autogovern, amb institucions representatives i executives pròpies, independents de les de l'Estat central, i que tenen capacitat per expressar la seva voluntat autònoma i pròpia. Aquesta capacitat d'expressió de la pròpia voluntat es manifesta i es fa efectiva a través de les actuacions que competencialment corresponen a cada CA.

El títol VII de la CE està dedicat a «L'organització territorial de l'Estat», i els articles 148 i 149 contenen, respectivament, les matèries en què les CA poden assumir competències i les que l'Estat es reserva de manera exclusiva.

2. Competències de la Generalitat de Catalunya en matèria penitenciària

D'acord amb la distribució competencial entre l'Estat i les CA prevista en el nostre ordenament jurídic, l'Estat té competència exclusiva en matèria de legislació mercantil, penal i penitenciària (art. 149.1.6a CE); per tant, la legislació penitenciària és d'àmbit estatal, i la seva elaboració correspon a les Corts Generals, en exercici de la potestat legislativa de l'Estat. D'acord amb aquesta competència exclusiva, es va promulgar la Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària (LOGP). L'article 79 LOGP preveu que correspon a la Direcció General d'Institucions Penitenciàries del Ministeri de Justícia –referència que des de l'any 1996 cal entendre feta al Ministeri d'Interior, al qual es va adscriure aquesta Direcció General d'acord amb el Reial Decret 765/1996, de 7 de maig– la direcció, organització i inspecció de les Institucions que es regulen a la llei, excepte pel que fa a les comunitats autònomes que hagin assumit en els estatuts respectius l'execució de la legislació penitenciària i la consegüent gestió de l'activitat penitenciària. Per la seva banda, la Disposició transitòria segona d'aquesta norma determina que en el desplegament reglamentari de la llei cal tenir en compte les previsions que, en relació amb l'Administració penitenciària, puguin incloure els estatuts d'autonomia que adoptin les diferents nacionalitats i regions.

L'article 1.2 del Reglament penitenciari (RP), aprovat mitjançant el Reial decret 190/1996, de 9 de febrer, completa aquestes previsions i estableix que aquesta norma reglamentària de desplegament de la LOGP, que regula l'execució de les penes i mesures de seguretat privatives de llibertat, així com el règim dels detinguts a disposició de l'autoritat judicial i dels presos preventius, essent d'aplicació directa a tot l'Estat, és d'aplicació supletòria a les comunitats autònomes que exerceixin competències d'execució de la legislació penitenciària estatal, en virtut de la seva potestat d'autoorganització, en allò que es regula als títols XI i XII que regulen qüestions organitzatives o relatives al règim economicoadministratiu dels establiments penitenciaris, i també les disposicions contingudes en altres títols que regulen aspectes de la mateixa naturalesa.

Per la seva banda, Catalunya té assumida la competència d'execució de la legislació estatal en matèria penitenciària a la seva norma institucional bàsica. Així es preveu a l'article 168 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, aprovat mitjançant la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, competència que, val a dir, ja constava recollida a l'anterior Estatut d'autonomia de l'any 1979 (art. 11.1, d'acord amb el qual corresponia a la Generalitat la competència executiva en matèria «penitenciària», sense més detall). Concretament, aquest precepte disposa el següent:

○«Article 168

Sistema penitenciari

1. Correspon a la Generalitat la competència executiva de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària, que inclou en tot cas:

a) La capacitat per a dictar disposicions que adaptin la normativa penitenciària a la realitat social de Catalunya.

b) La totalitat de la gestió de l'activitat penitenciària a Catalunya, especialment la direcció, l'organització, el règim, el funcionament, la planificació i la inspecció de les institucions penitenciàries de qualsevol tipus situades a Catalunya.

c) La planificació, la construcció i la reforma dels establiments penitenciaris situats a Catalunya.

d) L'administració i la gestió patrimonial dels immobles i dels equipaments adscrits a l'Administració penitenciària catalana i de tots els mitjans materials que li siguin assignats.

e) La planificació i l'organització del treball remunerat de la població reclusa, i també l'execució de les mesures alternatives a la presó i de les activitats de reinserció.

2. La Generalitat pot emetre informes en el procediment d'atorgament d'indults.»

En virtut d'aquesta competència executiva, correspon al Govern i a l'Administració de la Generalitat de Catalunya l'elaboració d'aquelles disposicions i actes d'execució d'aquella legislació estatal en matèria penitenciària (conformada fonamentalment per la LOGP i l'RP, i per d'altres de complementàries, sobre règim de compliment de les penes, la retenció i custòdia de presos i penats i l'assistència a persones internes i alliberades) que, respectant en tot cas la uniformitat de l'ordenament en aquesta matèria, permetin a Catalunya dissenyar un model d'organització institucional propi per executar les competències assumides (STC 104/1988, de 8 de juny).

S'ha de dir que Catalunya no és l'única CA que va assumir en la seva norma institucional bàsica l'execució de la normativa de l'Estat en matèria penitenciària (també ho van fer les CA d'Andalusia, Navarra i País Basc). No obstant això, Catalunya sí que és l'única CA a la qual, en el marc de la competència assumida l'any 1979, se li van transferir els béns i serveis de l'Estat en matèria d'administració penitenciària, mitjançant el Reial decret 3482/1983, de 28 de desembre, sobre traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'administració penitenciària, transferència que de manera efectiva va tenir lloc a partir de l'1 de gener de 1984. Per tant, correspon a l'Administració pública de la Generalitat de Catalunya l'exercici de les competències executives en aquesta matèria, d'acord amb la potestat d'autoorganització que li és pròpia, i en els termes previstos a l'article 168 de l'Estatut d'autonomia.

Val a dir que les previsions estatutàries de l'any 2006 en aquesta matèria adopten un tractament més ampli, i recullen amb més detall quines són les facultats incloses en la competència assumida. La norma no altera, però, l'essència del contingut de la competència que ja tenia assumida la Generalitat de Catalunya des de l'any 1979.

Finalment, d'acord amb la competència assumida, Catalunya va exercir la seva potestat d'autoorganització en aquesta matèria, i el 7 de setembre de 2006 es va publicar en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC núm. 4714) el Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, i que és objecte de tractament en aquest mateix tema.

II. El sistema penitenciari català: organització i estructura

1. Introducció

L'article 137 CE preveu que l'Estat s'organitza territorialment en municipis, en províncies i en les CA que es constitueixin, i totes aquestes entitats gaudeixen d'autonomia per a la gestió dels seus interessos respectius. Aquesta autonomia s'ha d'entendre com el dret de la mateixa comunitat –en aquest cas– a participar, mitjançant els òrgans propis, en el govern i administració d'aquells assumptes que l'afecten (STC 4/1981, de 2 de febrer; 32/1981, de 28 de juliol; 27/1987, de 17 de febrer). Aquest principi d'autonomia es configura, doncs, com un principi organitzatiu de les CA, que implica fonamentalment una capacitat d'autogovern que, alhora, es tradueix en el reconeixement de les CA com a centres de govern amb capacitat política autònoma (STC 25/1981, de 14 de juliol), i atribució de potestats estatals; aquestes potestats estatals són bàsicament: la potestat d'autoorganització, la legislativa i l'executiva, exercides en el marc de les seves respectives competències (STC 227/1988, de 29 de novembre). La capacitat d'autoorganitzar-se lliurement és una de les característiques més definidores de què pot gaudir una entitat pública, és «la més genuïna expressió del dret de totes les nacionalitats i regions a l'autonomia».

Per la seva banda, l'article 149.1.18a CE, determina que, entre altres matèries, l'Estat té competència exclusiva sobre les bases del règim jurídic de les Administracions públiques i sobre el procediment administratiu comú, sens perjudici de les especialitats derivades de l'organització pròpia de les CA.

D'acord amb aquest reconeixement de competències recollit al text constitucional, l'Estat va aprovar la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, i va derogar la major part de les lleis preconstitucionals de règim jurídic de l'Administració de l'Estat (1957) i de procediment administratiu (1958), lleis que van ser completament derogades per dues lleis posteriors (la Llei 6/1997, de 14 d'abril, d'organització i funcionament de l'Administració general de l'Estat i la Llei 50/1997, de 27 de novembre, del Govern).

La Llei 30/1992, esmentada, dictada pel legislador estatal en l'exercici de les competències bàsiques i plenes atribuïdes per la CE, permetia a la Generalitat de Catalunya, en matèria de règim jurídic i de procediment administratiu, el desplegament normatiu tot respectant el binomi bases-desplegament.

Aquesta llei ha estat derogada per la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del Procediment Administratiu Comú de les Administracions Públiques (BOE núm. 236, de 2.10.2015), dictada a l'empara del títol competencial previst al ja citat article 149.1.18a CE i que, juntament amb la Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de Règim Jurídic del Sector Públic (BOE núm. 236, de 2.10.2015), dictada a l'empara del mateix títol competencial, constitueixen els dos eixos vertebradors de l'ordenament jurídic públic espanyol, i marc de referència per a la resta d'administracions i entitats públiques pel que fa a la seva actuació.

La Generalitat de Catalunya s'estructura mitjançant unes institucions polítiques pròpies (Parlament, president i Govern) i l'Administració pública, com a element essencial vertebrador de l'organització de la Generalitat per a exercir els poders que té atribuïts. Cal recordar que l'Administració pública, com aparell organitzador i prestador de serveis de què es val el poder executiu, té com a finalitat la d'executar les funcions i competències que se li atribueixen, servint amb objectivitat els interessos generals. I que per a l'assoliment d'aquesta finalitat gaudeix, entre altres prerrogatives, de la potestat d'autoorganització, entesa com la capacitat que té per tal d'adaptar en cada moment el seu aparell organitzatiu a les exigències de la realitat per al compliment de les funcions i competències que l'ordenament jurídic li atribueix (STC 204/1992, de 26 de novembre, i 50/1999, de 6 d'abril).

En aquest sentit, l'article 112 de l'Estatut d'autonomia disposa que, en l'àmbit de les competències executives, correspon a la Generalitat la funció executiva, que en tot cas inclou la potestat d'organització de la seva pròpia administració i, en general, totes les funcions i activitats que l'ordenament atribueix a l'Administració pública. I l'article 150 disposa que correspon a la Generalitat, en matèria d'organització de la seva Administració, la competència exclusiva sobre l'estructura, la regulació dels òrgans i directius públics, el funcionament i l'articulació territorial, i les diverses modalitats organitzatives i instrumentals per a l'actuació administrativa. Finalment, cal afegir que l'article 159.1 de l'Estatut d'autonomia atorga a la Generalitat de Catalunya, en matèria de règim jurídic i procediment administratiu, la competència per regular les normes de procediment administratiu que derivin de les particularitats del dret substantiu de Catalunya o de les especialitats de l'organització de la Generalitat.

Mitjançant la potestat d'autoorganització, Catalunya pot dissenyar un model d'organització institucional propi, i disposar les estructures públiques d'una forma

determinada, de conformitat amb les previsions generals recollides a la Constitució i al mateix Estatut d'autonomia. Aquesta potestat d'autoorganització, referida a l'Administració pública, s'ha d'articular dins del marc de les bases del règim jurídic de les administracions públiques establertes per la legislació estatal.

La normativa de caràcter general que s'ocupa de l'organització administrativa de l'Administració de la Generalitat de Catalunya és, d'una banda, la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (DOGC núm. 1234, de 22.12.1989); i, d'una altra, la Llei 26/2010, de 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya (DOGC núm. 5686, de 5.8.2010), llei encarregada de regular el règim jurídic de les administracions públiques de Catalunya i les especificitats del procediment administratiu que li són pròpies, i que deroga parcialment la Llei 13/1989, citada (de fet, deixa vigents determinats preceptes d'aquella llei relatius bàsicament a l'estructura orgànica i departamental de l'Administració de la Generalitat, tipologia d'òrgans administratius, i sobre aspectes relatius a la coordinació administrativa, conflictes d'atribucions i programació administrativa). Juntament amb aquestes normes, cal citar la Llei 13/2008, de 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat i del Govern (DOGC núm. 5256, de 12.11.2008), quant a la regulació de determinats aspectes concrets de l'organització i el funcionament del Govern.

L'article 1 de la Llei 13/1989, de 14 de desembre, en l'aspecte que resta vigent (la Disposició derogatòria primera de la Llei 26/2010 deroga l'article 1 de la Llei 13/1989 en els aspectes relatius al règim jurídic de l'Administració de la Generalitat) estableix que aquesta llei s'aplica a l'organització de l'Administració de la Generalitat i dels seus organismes autònoms; per la seva banda, l'article 4 de la llei disposa que l'Administració de la Generalitat exerceix la potestat d'autoorganització mitjançant els òrgans i dins els límits establerts per la Constitució, per l'Estatut de Catalunya i per la resta de l'ordenament jurídic.

L'Administració de la Generalitat de Catalunya s'estructura orgànicament en unitats departamentals, al davant dels quals hi figura un conseller de Govern, que ostenta la direcció superior de cada departament. L'estructura orgànica de cada departament es determina per decret del Govern fins al nivell de secció. A cada departament hi ha una secretaria general, essent el secretari general la segona autoritat del departament, i les direccions generals que siguin necessàries. Per decret del Govern es poden crear una direcció de serveis dins la secretaria general, secretaries sectorials i comissionats.

Aquest model d'organització, segons la clàssica configuració d'unitats departamentals, sectoritza l'acció administrativa en funció de les matèries de què s'ocupen cadascuna d'aquelles. En el marc d'aquesta estructura general, el principi de jerarquia determina i ordena la posició i les relacions dels diferents òrgans administratius que s'integren a cadascun dels departaments.

2. Organització administrativa de l'Administració penitenciària a Catalunya

En el marc d'aquesta organització administrativa, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya és la unitat departamental competent en matèria de serveis penitenciaris, rehabilitació i justícia juvenil, d'acord amb el què disposa el Decret 2/2016, de 13 de gener, de creació, denominació i determinació de l'àmbit de competència dels departaments de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (DOGC núm. 7037, de 14.1.2016), i el Decret 278/2016, de 2 d'agost, de reestructuració del Departament de Justícia (DOGC núm. 7177, de 4.8.2016). Cal dir que aquesta atribució de competències al Departament de Justícia en matèria penitenciària ja es preveia en una primera fase de desenvolupament de les previsions estatutàries quant a les competències assumides en el text estatutari (així, el Decret

214/1980, de 28 d'octubre, d'estructuració orgànica del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, ja preveia entre l'estructura orgànica d'aquest Departament la Direcció General d'Institucions Penitenciàries, que tenia «com a objectiu fer possible el desenvolupament de l'article 11 de l'Estatut, és a dir, l'execució de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària»).

L'any 2000 es va decidir crear una nova unitat orgànica dins del Departament de Justícia, la Secretaria Sectorial d'Execució Penal, fet que va venir motivat per l'aprovació l'any 1995 d'un nou Codi penal, que va implicar una important transformació del sistema punitiu i un increment notable de la complexitat en l'execució penal, per una banda, i per la necessitat d'impulsar polítiques avançades amb un fort contingut de caràcter social en aquesta matèria, per una altra. A aquesta Secretaria sectorial li corresponien les funcions de direcció, planificació, coordinació i execució de les polítiques d'execució penal de la Generalitat de Catalunya, sota la direcció superior de la persona titular del Departament de Justícia i la dependència del secretari general del Departament esmentat en totes les funcions d'aquest que no tingués atribuïdes. Sota la dependència d'aquesta unitat administrativa, estaven les dues direccions generals que tradicionalment s'ocupaven, respectivament i sota diferents denominacions, de l'execució de la normativa estatal en matèria penitenciària i de justícia juvenil.

No obstant això, l'any 2011 es va suprimir aquesta unitat, mitjançant el Decret 74/2011, de 4 de gener, de reestructuració del Departament de Justícia, disposició que va operar en tot el Departament una reducció neta de càrrecs, amb el propòsit d'estructurar-lo, en funció del seu àmbit de competències, amb l'objectiu de millorar-ne l'eficàcia.

L'estructuració orgànica i funcional vigent avui en el si del Departament de Justícia està regulada en el Decret 278/2016, de 2 d'agost, de reestructuració del Departament de Justícia, disposició que atribueix funcions i competències a dues unitats orgàniques amb rang de direcció general en l'àmbit dels serveis públics d'execució penal. No en va, cal tenir present que la noció d'execució penal desborda el contingut de l'execució penitenciària *stricto sensu*, no només per raons competencials (l'ordenament jurídic atribueix a l'administració pública penitenciària la gestió d'altres penes i mesures que no són exclusivament les privatives de llibertat), sinó també per raons substantives (entre el catàleg de penes previst al Codi penal hi ha penes i mesures penals tant privatives com no privatives de llibertat).

D'acord amb la norma organitzativa esmentada, pel que fa a l'àmbit dels serveis penitenciaris, l'exercici de les funcions i competències que l'ordenament atribueix a l'Administració pública en matèria penitenciària corresponen a la Direcció General de Serveis Penitenciaris (DGSP) i a la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil (DGEPCiJJ). Així,

«Article 61

Direcció General de Serveis Penitenciaris

61.1 A la Direcció General de Serveis Penitenciaris li corresponen les funcions següents:

- a) Promoure i avaluar el desenvolupament del sistema d'execució penal en els centres penitenciaris.
- b) Executar les mesures d'internament i altres que s'imposin a les persones adultes i donar suport en els processos per a la seva reinserció.
- c) Dirigir i supervisar els programes de rehabilitació de les persones internes i el funcionament dels centres penitenciaris.

- d) Elaborar els programes de necessitats dels sistemes d'execució penal en centres i fer-ne la valoració.
- e) Dirigir, en les competències que tingui assignades, els recursos humans i econòmics corresponents a l'àmbit dels serveis penitenciaris.
- f) Qualsevol altra funció de naturalesa anàloga que li sigui encomanada expressament.

61.2 De la Direcció General de Serveis Penitenciaris en depenen orgànicament:

- a) La Subdirecció General de Recursos Humans i Econòmics.
- b) La Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària.
- c) La Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat.
- d) El Servei de Suport Jurídic.
- e) El Servei d'Inspecció.

61.3 El Servei de Suport Jurídic i el Servei d'Inspecció depenen funcionalment de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil en l'execució de les funcions relatives al seu àmbit de competències.»

Els articles 62 a 80 estableixen l'estructura orgànica i funcional dels diferents òrgans de la DGSP, fins al nivell orgànic de secció. A més, s'adscriuen al Departament de Justícia els centres i equipaments penitenciaris ubicats a l'àmbit territorial de la CA de Catalunya, l'estructura orgànica i funcional dels quals, així com l'organització i funcionament de la resta de serveis d'execució penal a Catalunya es regulen mitjançant la norma organitzativa pròpia dictada pel Govern de la Generalitat l'any 2006, i que es tracta en aquest tema.

Igualment, i quant a la DGEPCiJJ,

«Article 81

Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil

81.1 A la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil li corresponen les funcions següents:

- a) Potenciar i implementar les mesures d'execució penal no privatives de llibertat a la comunitat.
- b) Impulsar el model d'atenció i assessorament a les parts implicades en els procediments de la jurisdicció penal ordinària.
- c) Executar les mesures d'internament i altres que s'imposin a menors i joves per donar suport als processos per a la seva reinserció.
- d) Emetre informes per als òrgans judicials de menors.
- e) Organitzar els programes de mediació en l'àmbit de la justícia juvenil.
- f) Dirigir, en les competències que tingui assignades, els recursos humans i econòmics corresponents a l'àmbit de la Direcció General, i dels centres que en depenen.
- g) Qualsevol altra funció de naturalesa anàloga que li sigui encomanada expressament.

81.2 De la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil en depenen:

- a) La Subdirecció General de Reparació i Execució Penal a la Comunitat.
- b) El Servei de Centres Educatius.
- c) L'Àrea de Medi Obert.
- d) El Servei de Mediació i Assessorament Tècnic.
- e) El Servei de Gestió de Recursos Humans i Econòmics.»

Els articles 82 a 91 de la norma regulen l'estructura orgànica i funcional dels diferents òrgans de la DGEPCiJJ, fins al nivell orgànic de secció.

III. El Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya

1. Introducció

L'article 168 de l'Estatut d'autonomia determina que correspon a la Generalitat la competència executiva de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària. En conseqüència, respectant el bloc de la normativa legal i reglamentària estatal corresponent (STC 104/1988, de 8 de juny, sobre interpretació material del terme legislació), a l'Administració de la Generalitat li correspon la totalitat de la gestió de l'activitat penitenciària a Catalunya, especialment la direcció, l'organització, el règim, el funcionament, la planificació i la inspecció de les institucions penitenciàries de qualsevol tipus situades a Catalunya, entre altres competències.

Pel que fa a l'àmbit organitzatiu, s'ha de dir que el legislador estatal, amb l'aprovació de l'RP l'any 1996, va establir una estructura orgànica dels centres penitenciaris diferent de la fins aleshores vigent (prevista al Reglament penitenciari aprovat pel Reial decret 1201/1981, de 8 de maig); pel que fa a les qüestions organitzatives o relatives al règim econòmic administratiu dels establiments penitenciaris, així com aquelles disposicions contingudes en altres títols que regulen aspectes de la mateixa naturalesa, la disposició reglamentària disposa, a l'article 1.2, el caràcter supletori dels preceptes dels títols XI i XII, per al cas d'aquelles CA que exerceixin competències d'execució de la legislació penitenciària estatal, en virtut de la seva capacitat d'autoorganització. Mentre el Govern de la Generalitat, tot i les competències assumides, no va exercir la potestat d'autoorganització, es va dictar la Instrucció núm. 1/1996, de l'aleshores Direcció General de Recursos i Règim Penitenciari, d'adequació transitòria a l'estructura orgànica del nou Reglament penitenciari, als efectes d'adequar transitòriament les normes i garantir el funcionament adequat dels centres penitenciaris de Catalunya.

Finalment, en exercici de la capacitat d'autoorganització pròpia de l'Administració, el Govern de la Generalitat de Catalunya va aprovar el Decret 329/2006, de 5 de setembre, d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya (DOGC núm. 4714, de 7.9.2006), per tal de regular els serveis d'execució penal a Catalunya (correcció d'errada al DOGC núm. 4751, de 31.10.2006).

Un dels objectius essencials d'aquesta norma és el de dotar el sector d'una organització flexible i eficaç i amb uns servidors públics amb un alt grau de qualificació professional, per fer front a la missió que li correspon. Juntament amb aquest objectiu, se n'han de citar dos més: així, mitjançant l'aprovació del Reglament el Govern vol articular vies de col·laboració basades en el principi de coresponsabilitat, per tal que serveis tan importants com el de la salut o el de l'educació es prestin pels serveis públics competents, per una banda, i es vol fer possible una millor participació ciutadana, i de major qualitat, en els serveis d'execució penal, per una altra.

Pel que fa a l'estructura de la norma, cal dir que el Decret 329/2006, de 5 de setembre, ara esmentat, consta d'un article únic, quatre disposicions addicionals, cinc disposicions transitòries, una disposició derogatòria única, i una disposició final única. Per la seva banda, el Reglament que s'aprova mitjançant aquesta disposició de caràcter general consta de 133 articles, dividits en 7 títols –un títol preliminar i sis títols més–, una visió global del qual s'exposa a continuació.

Així, mitjançant l'article únic del Decret 329/2006, de 5 de setembre, s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal, que insereix a continuació de les disposicions del Decret.

Seguidament, mitjançant les disposicions addicionals, es regulen, matisen, o especifiquen, segons correspongui, aspectes concrets de la regulació de la norma en les següents qüestions: es defineix el què s'ha d'entendre per centre directiu, es regulen les relacions entre el departament competent en matèria d'execució penal i els ajuntaments dels municipis cap de partit judicial amb dipòsits de detinguts, les distincions penitenciàries i la integració del personal sanitari en el Sistema Nacional de Salut.

A les disposicions transitòries, s'estableix el règim transitori a aplicar des de l'entrada en vigor de la norma en les matèries següents: els habitatges penitenciaris, l'adequació de les normes de règim interior dels establiments a les disposicions organitzatives contingudes a la norma, la refosa i publicitat de circulars, instruccions i ordres de servei, les disposicions de caràcter orgànic respecte de determinats òrgans i llocs de treball, així com el règim de determinats òrgans de participació social i consultius del departament competent en matèria d'execució penal, existents en el moment d'entrada en vigor de la norma.

En virtut de la Disposició derogatòria, que conté una clàusula genèrica de derogació normativa en tot allò que s'oposi o contradigui les disposicions del Reglament, es deroguen de manera específica dues disposicions de caràcter reglamentari com són el Decret 555/1983, de 15 de desembre, de creació de la Comissió d'Assistència Social Penitenciària, i les normes que el modifiquen, i el Decret 175/2005, de 30 d'agost, pel qual es determinen els òrgans unipersonals superiors dels centres penitenciaris.

Finalment, la Disposició final única conté, per una banda, una habilitació als titulars de diversos departaments de la Generalitat per dictar les disposicions necessàries per al desplegament de la norma i, per una altra, s'estableix l'entrada en vigor de la norma, concretament, al mes de la seva publicació al DOGC.

Respecte al Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, que s'aprova mitjançant el Decret 329/2006, aquest s'estructura de la manera següent:

Títol preliminar. Disposicions generals

Títol I. De la intervenció penitenciària i dels centres penitenciaris

Títol II. De la col·laboració institucional i de la participació social

Títol III. De l'organització dels centres penitenciaris

Capítol I. Model organitzatiu de centre penitenciari

Capítol II. Òrgans unipersonals superiors dels centres penitenciaris

Secció 1a. El/la directora/a

Secció 2a. El/la gerent

Secció 3a. Els/les subdirectors/es

Secció 4a. El/la secretari/ària tècnic/a jurídic/a

Secció 5a. Funcions comunes, suplències i torns d'incidències

Capítol II. Òrgans col·legiats.

Secció 1a. Funcionament dels òrgans col·legiats

Secció 2a. Consell de Direcció

Secció 3a. La Junta de Tractament

Secció 4a. La Comissió Disciplinària

Secció 5a. Els equips multidisciplinaris

Títol IV. Del personal al servei de l'Administració competent en matèria d'execució penal de Catalunya

- Capítol I. Disposicions comunes en matèria de personal
- Capítol II. Especificitats del personal dels centres penitenciaris
- Capítol III. Organització dels serveis dels centres penitenciaris
 - Secció 1a. Àmbit administratiu
 - Secció 2a. Àmbit de rehabilitació
 - Secció 3a. Àmbit de règim interior
 - Secció 4a. Unitats especialitzades
- Títol V. De les prestacions de l'Administració penitenciària
 - Capítol I. De l'assistència sanitària
 - Capítol II. De l'educació als centres penitenciaris
 - Capítol III. Dels serveis socials en l'àmbit de l'execució penal
 - Capítol IV. Especificitats relatives al treball penitenciari, a la formació ocupacional, i a la inserció sociolaboral
- Títol VI. Del règim econòmic dels establiments
 - Capítol I. Principis generals
 - Capítol II. Règim patrimonial
 - Capítol III. Gestió dels economats, les cafeteries i les cuines
 - Capítol IV. Gestió econòmica administrativa de les despeses d'alimentació
 - Capítol V. Gestió econòmica del vestuari, l'equip i els estris dels/de les interns/es
 - Capítol VI. Custòdia dels objectes de valor dels/de les interns/es
 - Capítol VII. Peculi dels/de les interns/es»

2. Àmbit d'aplicació, intervenció penitenciària i col·laboració institucional

D'acord amb el què es disposa al títol preliminar [Disposicions generals, art. 1], que estableix quin és l'objecte i l'àmbit d'aplicació de la norma, el Reglament determina quina és l'estructura orgànica i funcional dels centres penitenciaris de la Generalitat de Catalunya, així com l'organització i el funcionament de la resta de serveis d'execució penal que hi ha a Catalunya. Aquesta regulació és fruit, com s'exposava anteriorment, de la potestat d'autoorganització de què gaudeix l'Administració de la Generalitat de Catalunya en matèria d'execució de la legislació penal i penitenciària de l'Estat.

En el títol I [De la intervenció penitenciària i dels centres penitenciaris, art. 2 a 6] s'estableixen, en primer lloc, un seguit de principis programàtics de la intervenció penitenciària en els centres penitenciaris; seguidament, es regulen els tipus d'establiments penitenciaris i les diverses unitats on es poden gestionar les formes especials d'execució, previstes a la normativa penitenciària. D'acord amb la norma, els centres o establiments penitenciaris poden ser de dos tipus: ordinaris i especials i, amb caràcter general, funcionen com a centres polivalents, atès que hi poden ingressar persones preventives i penades; preveu també el Reglament una pluralitat de possibilitats d'execució de la pena en el medi obert, així com un tractament especialitzat a les persones que presenten problemàtiques que constitueixen una excepció a l'exigència de responsabilitat penal.

Els centres ordinaris estan destinats al compliment de mesures de detenció, presó preventiva i execució de penes i s'organitzen de manera que es poden complir les modalitats de règim de vida obert, ordinari i tancat. En els centres especials preval el caràcter assistencial, poden ser centres hospitalaris, psiquiàtrics o sociosanitaris, i en ells cal harmonitzar les exigències del tractament amb la finalitat específica de cadascun d'ells.

S'hi determina, igualment, la competència del centre directiu en matèria de classificació, destinació i trasllat de persones penades a disposició de l'Administració penitenciària, i desplaçaments de persones detingudes i preses, de conformitat amb els requeriments judicials corresponents.

En el títol II [De la col·laboració institucional i de la participació social, art. 7 a 10], d'acord amb un dels objectius que la norma es proposa, es preveu i es reforça la presència i la participació institucional i social en l'activitat dels serveis d'execució penal. Tant la col·laboració institucional com la participació social s'adrecen, en darrer terme, a l'assoliment de la finalitat de reeducació i reinserció social prevista a la CE, i a fer efectiu el dret de la ciutadania a participar en els assumptes públics, previst igualment al text constitucional. Aquesta participació de la ciutadania es determina tant per la via de participació en aquells òrgans existents o que es puguin crear de nou, com de la participació més directa en les actuacions que s'articulin per a l'assoliment de les finalitats que corresponen a la institució penitenciària, mitjançant una diversitat de mecanismes i instruments jurídics.

3. De l'organització dels centres penitenciaris

En el títol III [De l'organització dels centres penitenciaris, art. 11 a 38] s'estableix l'organització general dels centres penitenciaris, amb diferents òrgans unipersonals i col·legiats, i que són els encarregats d'orientar totes les actuacions professionals a l'assoliment de les finalitats, els principis i valors inspiradors de l'actuació de l'Administració competent en matèria d'execució penal.

El Reglament preveu un determinat model organitzatiu, però està atent al fet que, en determinats centres o establiments, la cobertura de llocs de treball que hi hagi no permetrà d'assolir la composició dels diferents òrgans unipersonals o col·legiats previstos; per aquest motiu, determina que, en aquests casos, se n'ha d'adaptar la composició als llocs de treball que hi hagi o s'han de concentrar les funcions i competències en un òrgan unipersonal o col·legiat.

El model organitzatiu de centre penitenciari està conformat per òrgans unipersonals i col·legiats, com a òrgans de govern, la coordinació dels quals correspon al/a la directora/a de l'establiment, i que han d'orientar la seva actuació a l'assoliment de les finalitats que la Constitució i les lleis atribueixen a l'administració competent en matèria penitenciària.

Els òrgans unipersonals són: el/la directora/a de l'establiment, màxima autoritat i que ostenta la representació del centre directiu del departament i dels òrgans col·legiats del centre penitenciari, atès que n'és el president de tots ells; a més, és la persona obligada en primer terme a complir i fer complir les lleis, els reglaments i altres disposicions i especialment les referides al servei. El/la gerent, amb dependència orgànica de la direcció de l'establiment, i que és la persona responsable de la gestió dels recursos humans, econòmics, materials i patrimonials assignats al centre penitenciari, així com del funcionament de l'àmbit administratiu i de serveis d'aquest. Els/les subdirector/es, de Tractament i d'Interior, que depenen orgànicament de la direcció de l'establiment, i que, respectivament, dirigeixen, coordinen i supervisen els serveis i les actuacions pròpies de cadascun dels àmbits de responsabilitat que tenen assignats; i el/la secretari/ària tècnic/a jurídic/a, que depèn igualment del/de la directora/a del centre penitenciari, i és la persona responsable de l'assessorament en matèria jurídica i regimental als òrgans unipersonals i col·legiats, i actua com a secretari/ària dels òrgans col·legiats; és, a més, la persona responsable superior dels registres i dels arxius, i ha de formular i editar la memòria anual d'activitats del centre penitenciari.

Quant als òrgans col·legiats, aquests són: el Consell de Direcció, la Junta de Tractament, i la Comissió Disciplinària. Les normes de funcionament dels òrgans col·legiats –els quals s'integren a l'estructura jeràrquica del departament competent en matèria d'execució penal– s'ajusten a les normes contingudes al mateix Reglament i,

de manera supletòria, s'ha d'aplicar la normativa reguladora de l'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya. El Reglament regula unes qüestions comunes quant al règim jurídic i funcionament dels òrgans col·legiats (estatus de la presidència i secretaria dels òrgans, règim de sessions, adopció i validesa d'acords) i, per a cadascun dels òrgans esmentats en concret, en preveu la composició, el quòrum de constitució i les funcions corresponents.

Es regulen també els equips multidisciplinaris, configurats com a unitats d'estudi, proposta i execució amb què compta la Junta de Tractament, per al compliment de les seves funcions. Aquests equips es configuren com a unitats administratives de suport a la gestió de l'òrgan col·legiat, i són els encarregats d'emetre les propostes a la vista de les quals la Junta de Tractament ha de prendre, amb caràcter general, els acords per a l'adopció de les mesures necessàries per executar el programes de tractament o els models individualitzats d'intervenció, així com executar-los. Se'n regula també la composició així com el règim de funcionament, i les funcions que els corresponen.

4. Del personal al servei de l'Administració competent en matèria d'execució penal

Respecte al títol IV [Del personal al servei de l'Administració competent en matèria d'execució penal a Catalunya, art. 39 a 67], s'ha de dir que en aquest títol es regula l'administració i la gestió del personal encarregat de dur a terme l'activitat penitenciària, així com l'organització dels diversos serveis als centres penitenciaris.

Així, en el primer capítol s'hi contenen un seguit de disposicions comunes en matèria de personal, on es tracten aspectes relatius al tipus de personal que presta serveis en els centres i unitats administratives d'execució penal dependents del Departament de Justícia, les funcions generals del personal, el règim estatutari i els horaris. En el capítol següent es recullen les especificitats del personal dels centres penitenciaris; entre aquestes, s'hi preveuen les relatives als permisos i llicències, vacances, assistències a judicis, especialitats d'accés i selecció als cossos de funcionaris de serveis penitenciaris, l'obligació de comunicació de dades relatives al domicili i número de telèfon de contacte, i l'ús d'uniforme, distintius i identificació del personal. També s'hi preveu el manual d'organització que s'aprova per resolució del centre directiu, amb rang d'instrucció, i en el qual s'han de recollir els aspectes específics relatius a l'organització i al funcionament dels diferents serveis del centre, establint les funcions concretes i específiques, les tasques i les responsabilitats bàsiques inherents al sistema prestacional propi de cada unitat de servei. També es fa esment del llibre de serveis, en el qual s'han de recollir de manera precisa tots els serveis de l'establiment i els/les funcionaris/àries als quals s'assignen, i les modificacions que s'esdevinguin en el transcurs del dia amb la reassignació de serveis corresponent.

El capítol d'aquest títol és el relatiu a l'organització dels serveis dels centres penitenciaris. D'acord amb l'organització de cada equipament penitenciari, el personal que presti serveis als centres penitenciaris s'organitza substancialment en els següents àmbits d'actuació: l'administratiu, el de rehabilitació i el de règim interior.

El personal de l'àmbit administratiu actua sota la dependència de la persona titular de la direcció, gerència, o subdireccions o càrrecs assimilats de l'establiment. Amb caràcter general, i sens perjudici de la descripció de tasques que conté la norma, correspon al personal de l'àmbit administratiu, les tasques burocràtiques, de col·laboració, de suport, preparatòries o derivades de la gestió administrativa dels expedients i procediments administratius dels centres penitenciaris; la comprovació, control i custòdia de la documentació, la preparació de la redacció de documents, les tasques repetitives manuals, mecanogràfiques o de càlcul numèric relacionades amb

la resta dels serveis del centre penitenciari; les tasques d'informació i de despatx al públic en matèria administrativa i, en general, tasques similars a les esmentades.

Dins de l'àmbit administratiu existeixen diverses unitats de gestió administrativa, com són la unitat de gestió penitenciària, la unitat de recursos humans i la unitat de gestió econòmica, unitats al capdavant de les quals hi ha un/una responsable o cap. Aquesta figura és la responsable de vetllar per la correcta gestió dels procediments i assumptes que li corresponguin en funció de l'àmbit d'actuació assignat.

Pel que fa al personal de l'àmbit de rehabilitació, aquest és el responsable d'individualitzar l'execució de les penes i mesures penals que s'imposin a les circumstàncies i evolució personal de cada persona interna amb la finalitat primordial d'assolir la seva reeducació i reinserció social. Aquest personal ha de desenvolupar la seva tasca de manera coordinada i amb una orientació interdisciplinària, tenint en compte el cos al qual pertany, especialitat, titulació i lloc de treball que ocupa.

Respecte de l'àmbit de règim interior, el personal dels cossos del grup de serveis penitenciaris que desenvolupin serveis a l'àmbit de règim interior dels establiments, sens perjudici de la seva participació necessària en la gènesi i desenvolupament dels models d'intervenció i dels programes de tractament, és l'encarregat de garantir la seguretat, bon ordre i la convivència ordenada del centre penitenciari, així com de dur a terme les actuacions que calgui per assegurar que es presten els serveis penitenciaris necessaris per garantir els drets de les persones internades a les institucions penitenciàries i per exigir-los les seves obligacions, d'acord amb el què disposa la legislació penitenciària.

A més, aquest personal ha de dur a terme també tasques de control, execució i col·laboració relacionades amb les unitats i serveis d'ús comú de l'establiment, que no siguin estrictament unitats de separació interior, i que a nivell funcional no tinguin exclusivament un contingut de vigilància i supervisió directa d'interns/es, malgrat que hagin de realitzar funcions de vigilància i custòdia en el desenvolupament dels serveis assignats.

El personal de l'àmbit de règim interior depèn directament del/de la cap de la unitat o àrea funcional en què presti serveis, sota la supervisió i coordinació del/de la cap de serveis. Alhora, aquest, que depèn directament del/de la subdirector/a d'Interior, com a encarregat de coordinar i supervisar tots els serveis de l'àmbit de règim interior, ha de garantir l'adopció de totes les mesures necessàries per mantenir l'ordre i el bon funcionament dels serveis penitenciaris i n'ha de donar compte al/a la directora/a de l'establiment. Per la seva banda, tant el cap d'unitat com el cap d'àrea funcional, depenen directament del/de la cap de serveis, i són els encarregats de coordinar, dirigir i gestionar els serveis i les prestacions propis de la unitat de separació interior o àrea funcional de la qual són caps, i han de vetllar perquè els serveis s'hi desenvolupin de manera que es garanteixi la seguretat interior i l'execució del que s'estableix als programes individuals de tractament i als models d'intervenció de les persones internes.

Per una altra banda, depenent funcionalment del/de la directora/a i dels/de les subdirectors/es de l'establiment, pot existir un/a coordinador/a d'unitat especialitzada, que és el cap d'aquelles unitats en què es desenvolupen formes especials d'execució, o tractaments especialitzats en psiquiatria, en drogodependències, o en les unitats de règim obert o tancat que per les seves característiques i prestacions es consideri oportú. Sens perjudici de les funcions previstes a la norma, a aquest/a coordinador/a li correspon la coordinació de la gestió dels expedients dels/de les interns/es destinats/des, de les prestacions especialitzades i de les de règim interior.

5. Prestacions de l'Administració

Respecte del títol V del Reglament [De les prestacions de l'Administració penitenciària, art. 68 a 109], cal dir que en aquest títol es regulen els models organitzatius de les prestacions singularment bàsiques de la institució, com són la salut, l'educació, el treball i els serveis socials. A més a més, d'acord amb el marc normatiu vigent en aquesta matèria, s'encomana a aquests últims, els serveis socials, l'execució de les mesures penals que suposen una alternativa a l'entrada en la presó.

El capítol I d'aquest títol V del Reglament, està dedicat a l'assistència sanitària en l'àmbit penitenciari.¹ S'hi estableixen uns principis bàsics sobre el seu caràcter i sobre els programes i recursos d'atenció sanitària primària, especialitzada, hospitalària i sociosanitària que s'han d'emprar per tal de donar a les persones internes una assistència sanitària adequada, amb una orientació biopsicosocial, que contempli tant la prevenció de les malalties i promoció de la salut, com la curació i la rehabilitació. L'assistència sanitària s'ha de dur a terme preferentment per mitjà de la xarxa sanitària d'utilització pública, així com pel que fa a les prestacions farmacèutiques i respecte d'altres prestacions medicosanitàries complementàries en matèria de salut bucodental, òptica, pròtesis i ortesis.

Es regula el model organitzatiu dels serveis sanitaris dels centres penitenciaris organitzats sota la direcció d'un coordinador d'àrea sanitària, i els professionals dels serveis sanitaris dels establiments depenen orgànicament de l'entitat pública gestora de la sanitat penitenciària –dependent del departament de l'Administració de la Generalitat de Catalunya competent en matèria de salut– i funcionalment d'aquesta i de la direcció de cadascun dels establiments als quals estiguin adscrits.

De fet, correspon a l'entitat pública gestora de la sanitat penitenciària, entre d'altres, competències com la d'elaborar el programa de salut penitenciària, com a marc de referència de totes les activitats i prestacions sanitàries i assistencials en els centres penitenciaris; organitzar els horaris i torns d'atenció de consulta, ordinària i programada, i els d'atenció d'urgències, per garantir una atenció mèdica i sanitària continuada a la població reclusa; determinar el nombre i tipus de professionals de l'assistència primària a cada establiment, en funció del volum i característiques de les persones a atendre i de la tipologia d'establiment; coordinar els recursos disponibles per facilitar l'assistència sanitària especialitzada, l'assistència farmacèutica, i l'assistència hospitalària, i en recursos sociosanitaris. Es preveu també l'assistència sanitària i sociosanitària per a les persones que gaudeixen del règim de vida obert, que s'ha de dispensar per mitjà de la xarxa sanitària i sociosanitària d'utilització pública.

A banda de com s'organitzen els serveis sanitaris als centres penitenciaris, el Reglament aborda altres qüestions relacionades i estretament vinculades amb aquesta matèria, des d'un punt de vista més organitzatiu, com són la història clínica, la informació al pacient i el consentiment informat atès que, des d'un punt de vista material, ja es troben regulades en les normes substantives corresponents. Tracta també qüestions més específiques de l'àmbit penitenciari, com són les investigacions mèdiques en relació amb la població penitenciària, els sistemes d'informació sanitària i epidemiològica, la higiene en els centres penitenciaris i gestió de residus, així com l'alimentació de les persones internes.

¹ Vegeu la Llei 16/2003, de 28 de maig, de cohesió i qualitat del Sistema Nacional de Salut, i el Decret 399/2006, de 24 d'octubre, pel qual s'assignen al Departament de Salut les funcions en matèria de salut i sanitàries de les persones privades de llibertat i de menors i joves internats en centres de justícia juvenil, i s'integren en el sistema sanitari públic els serveis sanitaris penitenciaris i de justícia juvenil.

El capítol II d'aquest títol V del Reglament està dedicat a l'educació als centres penitenciaris,² i d'acord amb el que s'ha disposat, els departaments competents en matèria d'execució penal i d'educació de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, han de garantir l'accés de les persones internades als establiments penitenciaris als programes formatius, tant reglats com no reglats, de conformitat amb el sistema oficial d'educació, i establint com a prioritaris determinats col·lectius de persones, com són les persones analfabetes, joves i/o estrangeres. També es presta atenció a les necessitats educatives dels menors que, d'acord amb la normativa vigent, convisin amb les seves mares als centres penitenciaris.

Es tracta, en el mateix sentit que fa la llei penitenciària, d'entendre que l'educació, juntament amb el treball, són peces fonamentals en els processos de rehabilitació i reinserció social de les persones internes i, en conseqüència, de l'activitat penitenciària. Per aquest motiu, quan el text reglamentari es refereix a l'educació, no fa referència únicament a l'educació bàsica, sinó que també es refereix a la formació professional i per a l'ocupació, la superior i l'especial.

Les disposicions del Reglament s'encarreguen d'articular la prestació del servei públic d'educació tenint en compte les peculiaritats derivades del medi penitenciari, tant pel que fa a l'organització interna general dels establiments i normes de règim interior, com a les diferents situacions juridicopenals de les persones internades. S'hi preveuen, a més, les necessàries normes de col·laboració i coordinació entre l'administració competent en matèria d'execució penal i la competent en matèria educativa, als efectes de garantir una correcta prestació del servei educatiu als centres penitenciaris.

El capítol III d'aquest títol V del Reglament, està dedicat als Serveis socials en l'àmbit de l'execució penal. De manera coordinada amb el que disposa l'article 1 LOGP, correspon també a la institució penitenciària una tasca assistencial i d'ajuda a les persones internes i alliberades, tasca que s'estén als familiars d'acord amb l'article 2 RP. Per aquest motiu, en compliment de l'objectiu d'acció social encomanat al departament competent en matèria d'execució penal s'organitzen els serveis socials en aquest àmbit, mitjançant les unitats orgàniques o entitats gestores dels Serveis Social d'Execució Penal. Aquestes unitats s'organitzen territorialment per demarcacions en unitats exteriors dels centres penitenciaris, d'acord amb les necessitats que es determinin, i actuen en coordinació amb el sistema públic de Serveis Socials existents a Catalunya.

Les unitats orgàniques o entitats gestores dels Serveis Social d'Execució Penal es configuren com a serveis socials encarregats de cooperar en la consecució de les finalitats de les polítiques d'assistència i serveis socials envers les persones preventives, penades o sotmeses a mesures de seguretat, que actuen a l'àmbit territorial de Catalunya, d'acord amb la programació de les diverses actuacions establertes en els plans estratègics de serveis socials a Catalunya. I per dur a terme les funcions encomanades, compten amb professionals titulats en treball social que presten els seus serveis als equipaments penitenciaris, per una banda, i els professionals dels equips multidisciplinaris, que estan assignats a les unitats territorials que es determinin, per una altra.

² Vegeu la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, el Reial decret 1203/1999, de 9 de juliol, pel qual s'integren en el cos de mestres els funcionaris del cos de professors d'EGB d'IIPP i es disposen normes de funcionament de les unitats educatives dels establiments penitenciaris, i el Decret 325/2006, de 22 d'agost, de creació dels centres de formació de persones adultes, modificat pel Decret 130/2009, de 25 d'agost.

Cal dir, a més, que d'acord amb la normativa vigent i en els termes en què aquesta ho preveu, s'encarrega també a les unitats orgàniques o entitats gestores dels Serveis Socials d'Execució Penal, el seguiment i l'execució de la llibertat condicional i de totes aquelles mesures penals que suposin una alternativa a l'ingrés a presó.

El capítol IV d'aquest títol V del Reglament, està dedicat a les especificitats relatives al treball penitenciari, a la formació ocupacional, i a la inserció sociolaboral. La planificació, organització, gestió i direcció del treball penitenciari, de la formació ocupacional i de la reinserció sociolaboral corresponen al Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE), empresa pública amb personalitat jurídica pròpia, adscrita al Departament de Justícia. El CIRE es configura a cada centre penitenciari com una unitat de servei, amb entitat pròpia i representació al Consell de Direcció i Junta de Tractament.

El CIRE ha de dur a terme les funcions que li corresponen de manera coordinada amb els centres penitenciaris, concretament, amb els òrgans superiors dels establiments, i s'ha de subjectar a les normes de la legislació penitenciària, tenint en compte l'especial estatus jurídic de les persones internes i sens perjudici de l'aplicabilitat de la resta de l'ordenament jurídic. Igualment, el personal del CIRE que presta els seus serveis en centres penitenciaris, ha d'observar les normes de control i de seguretat que prevegi l'ordenament jurídic respecte d'aquests establiments.

Quant a la relació jurídica entre el CIRE i les persones internes dels centres penitenciaris, aquesta es troba regulada per la normativa específica i es desenvolupa d'acord amb les condicions laborals i de seguretat i higiene fixades per la legislació vigent.³

6. Règim econòmic dels establiments

Respecte del títol VI del Reglament [Del règim econòmic dels establiments, art. 110 a 133], s'ha de referir que s'hi revisa el règim econòmic del funcionament ordinari dels establiments penitenciaris, de conformitat amb la potestat d'autoorganització de què disposa l'Administració d'execució penal a Catalunya, pel que fa al règim econòmic administratiu dels establiments.

Aquest títol es divideix alhora en set capítols, que contenen i regulen, respectivament, els aspectes següents: el capítol I conté uns principis generals sobre els recursos econòmics assignats i gestionats pels centres penitenciaris així com la competència directa de l'administració dels serveis economicoadministratius dels establiments.

El capítol II conté la regulació del règim patrimonial dels establiments, segons la qual s'estableix que aquests han de dur un sistema d'inventaris que permeti disposar en tot moment d'informació actualitzada sobre els béns mobles assignats al desenvolupament de les funcions, així el procediment d'acceptació de donacions i el procediment d'alienació dels béns mobles.

El capítol III es dedica al règim econòmic dels serveis d'economat, cafeteria i cuines dels establiments; de conformitat amb el que s'hi estableix, els serveis d'economat, de cuina i de cafeteria poden ser gestionats pel departament competent en matèria d'execució penal, per entitats d'iniciativa social o mercantil adjudicatàries per contracte

³ Vegeu el Reial decret 782/2001, de 6 de juliol, pel qual es regula la relació laboral de caràcter especial dels penats que realitzin activitats laborals en tallers penitenciaris i la protecció de la Seguretat Social dels sotmesos a penes de treball en benefici de la comunitat, modificat pel Reial decret 2131/2008, de 28 de desembre.

administratiu de serveis o pel CIRE, mitjançant la fórmula de taller productiu, i el centre directiu ha d'establir les normes reguladores de cadascun dels sistemes de gestió previstos. Es regulen també els sistemes de pagament a l'economat, mitjançant el sistema que es determini en cada cas, i sense que es permeti l'ús de diners de curs legal, excepte en els centres de règim obert o en situacions excepcionals degudament autoritzades.

El capítol IV està dedicat a la gestió econòmica administrativa de les despeses d'alimentació, i es regula des del valor de les racions alimentàries per dia i plaça de les persones internes, en les diferents categories que s'hi preveuen, la justificació de les racions, el seguiment comptable de les despeses d'alimentació, a la recepció de mercaderies per a la preparació de l'alimentació.

El capítol V es dedica, com en el cas anterior, a la regulació de la gestió econòmica del vestuari, l'equip i els estris dels/de les interns/es, en el qual s'estableix, en un únic article, l'obligació del centre directiu de proveir tots els centres penitenciaris del vestuari, equip i estris per a les persones internes, així com a les persones treballadores pel que fa a la roba adient per dur a terme la seva activitat laboral, i també als/a les nens/es que convisquin amb les seves mares als centres penitenciaris.

El capítol VI s'adreça a regular les qüestions relatives a la custòdia dels objectes de valor de les persones internes -com els diners, les joies i altres objectes de valor-, així com el procediment per a traslladar el material i les pertinences de la població reclusa en el cas de trasllats d'un establiment penitenciar a un altre.

Finalment, el capítol VII d'aquest títol VI del Reglament es dedica al peculi de les persones internes, regulant aspectes com la constitució dels fons o dels comptes individuals de peculi, la informació individualitzada del peculi, l'ús d'aquest peculi – utilització del peculi de lliure disposició, transferències del fons i interessos del peculi–, i la destinació del peculi de les persones difuntes.

Punts clau

- Correspon a l'Estat la competència exclusiva en matèria i de legislació penal i penitenciària, i Catalunya ha assumit en l'Estatut d'autonomia la competència executiva d'aquesta legislació estatal.
- Catalunya és l'única comunitat autònoma a la qual se li han transferit els béns i serveis de l'Estat en matèria d'administració penitenciària.
- Catalunya disposa de potestat d'autoorganització per dissenyar un model d'organització institucional propi i de disposar les estructures públiques, dins del marc de les bases del règim jurídic de les administracions públiques previstes per la legislació estatal.
- En l'àmbit de l'Administració penitenciària, i en exercici de la capacitat d'autoorganització, el Govern de la Generalitat va dictar el Decret 329/2006, de 5 de setembre, d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya (ROFSEPC).
- En el ROFSEPC es determina quina és l'estructura orgànica i funcional dels centres penitenciaris dependents de la Generalitat de Catalunya, així com l'organització i el funcionament de la resta de serveis d'execució penal, i són d'aplicació supletòria les disposicions relatives a aquestes qüestions contingudes en el Reglament penitenciar, aprovat mitjançant el Reial decret 190/1996, de 9 de febrer.

Bibliografía

GAMERO CASADO, E.; FERNÁNDEZ RAMOS, S. (2009). *Manual básico de derecho administrativo*. Madrid: Editorial Tecnos.

ALBERTÍ ROVIRA, E.; AJA, E.; FONT, T.; PADRÓS, X.; TORNOS, J. (2000) *Manual de dret públic de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, Marcial Pons.

ARMENTA, F. J.; FERNÁNDEZ, L.; HERNÁNDEZ, M. F. (2012). *Código Penitenciario*. Colección Códigos Básicos. Editorial Aranzadi, S.A..